

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 11, 2016

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 336.22:631.11(4+477)

*О. С. Чан-хі,
к. е. н., доцент кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності, Київського кооперативного інституту бізнесу і права, м. Київ
Н. О. Мосійчук,
аспірант, Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ*

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

*O. S. Chan-khi,
PhD in Economics, Associate Professor of Enterprise,
Trade and Exchange Activity Department, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Kyiv
N. O. Mosiichuk,
PhD student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

EUROPEAN PRACTICE OF TAXATION OF AGRICULTURAL COOPERATIVES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

У статті узагальнено провідний досвід розвитку кооперації в аграрному секторі Європейського Союзу, який свідчить про високі потенційні економічні можливості такої діяльності, оскільки поширення на селі ефективно діючих кооперативних угруповань необхідне як для сільськогосподарських виробників, так і для держави загалом. Розглянуто особливості зарубіжного досвіду використання податкових інструментів стимулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів. Здійснено оцінку стану аграрної кооперації в Україні, визначено причини, які стримують її розвиток, а також обґрунтовано пропозиції стосовно перспектив вітчизняної сільськогосподарської кооперації в умовах євроінтеграції. На основі проведеного аналізу запропоновано напрями державної підтримки розвитку та стимулювання сільськогосподарської кооперації. Доведено, що розвиток сільськогосподарських кооперативів України в умовах жорсткої конкуренції та євроінтеграції неможливий без використання досвіду кооперативних підприємств зарубіжних країн.

In the article the author generalizes leading experience of cooperation development in the European Union agricultural sector indicating its high potential economic opportunities, as the spread of effective cooperative groups in villages is necessary for both, agricultural producers and the government. They are considered the features of international experience of the use of tax tools for stimulating agricultural cooperatives. It is provided the estimation of the state of agricultural cooperatives in Ukraine and determined hampering causes of its development. They are justified the suggestions about the prospects of the domestic agricultural cooperatives in conditions of European integration. On the bases of the analysis, they are outlined the perspectives of using foreign experience for Ukraine and proposed the areas of government support and promotion of agricultural cooperation. It is proved that the development of agricultural cooperatives in Ukraine in terms of high competitiveness and European integration is impossible without using the experience of foreign cooperation.

Ключові слова: *сільськогосподарська кооперація, Європейський Союз, Україна, податкове законодавство, податкове стимулювання.*

Key words: *agricultural cooperation, European Union, Ukraine, tax laws, tax incentives.*

Постановка проблеми. Сьогодні вектори розвитку вітчизняної економіки формуються в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів, саме тому, активізація кооперативного руху в аграрному секторі України є викликом на вимоги подальшого інтегрування у світову економіку. Адже, світовий та вітчизняний досвід сільськогосподарської кооперації свідчить про високі потенційні економічні можливості такої діяльності, оскільки поширення на селі ефективно діючих кооперативних угруповань необхідне як для сільськогосподарських виробників, так і для держави загалом.

Не зважаючи на те, що впродовж останніх років кооперативний рух в Україні, перебуває на стадії становлення та стає ефективним механізмом побудови громадянського суспільства на селі, слід зауважити, що одним із уповільнюючих факторів розвитку кооперативної діяльності в державі залишається проблема оподаткування їх діяльності і надання їм статусу неприбуткових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації діяльності та економічних механізмів функціонування сільськогосподарських кооперативів ґрунтовно висвітлили у своїх працях відомі вчені: В.Гончаренко, В.Зіновчук, М.Малік, В.Месель-Веселяк, П.Саблук, А. Ткач, В.Юрчишин. Однак проблема встановлення єдиних стандартів оподаткування та удосконалення його механізму в сучасних умовах господарювання залишається не до кінця вирішеною, що і обумовлює актуальність досліджуваної проблематики.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення найкращого світового досвіду та практик оподаткування діяльності сільськогосподарських кооперативів, який може бути використаний при формуванні стратегії розвитку та стимулювання вітчизняної сільськогосподарської кооперації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить практика, в Україні сільськогосподарська кооперація представлена традиційними виробничими та

обслуговуючими кооперативами. За даними Держстату в Україні в 2015 р. значно зменшилася кількість сільськогосподарських виробничих кооперативів. Якщо в 2014 р. їх налічувалося 1009, то в порівнянні з минулим роком зменшення відбулося на 68,7%. Що стосується обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, то тут ситуація дещо краща, зокрема в 2015 р. їх кількість зростає на 5,3% проти 2014 р. і становила 949.

На нашу думку, розвиток сільськогосподарської кооперації є ефективним механізмом забезпечення конкурентоспроможності малих та середніх вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, оскільки успішне функціонування сільськогосподарських кооперативів дозволяє: знижувати необхідність залучення посередників при перевезенні, реалізації сільськогосподарської продукції; використовувати спільно виробничу інфраструктуру, як результат – зниження собівартості продукції та супутніх витрат; сприяти збільшенню зайнятості населення; впроваджувати нові технології, здійснювати модернізацію основних фондів; раціонально використовувати ресурси тощо.

Враховуючи, що основними виробниками сільськогосподарської продукції залишаються особисті селянські та фермерські господарства, держава не може залишатись осторонь розвитку кооперації і всіляко має сприяти цьому процесу. Адже кооперація в сьогоденні – це і можливість для вітчизняних сільськогосподарських виробників отримувати прибутки не тільки безпосередньо від сільськогосподарського виробництва, але й від подальших стадій руху виробленої ними продукції, брати участь у великомасштабному бізнесі, використовувати професійних управлінців, розподіляти ризик, контролювати канали збуту своєї продукції і матеріально-технічного постачання, впливати на ціни шляхом формування великих партій продукції і застосування сучасних маркетингових методів та технологій, бути рівноправними партнерами у конкурентному ринковому середовищі. Крім того враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку економіки країни, необхідно брати до уваги й прогресивний світовий досвід ведення кооперативного бізнесу.

В країнах ЄС найбільшого поширення отримали дві групи кооперативів: перші займаються заготівлею, переробкою і збутом (оптовим і роздрібним) сільськогосподарської продукції, другі здійснюють оптову закупівлю засобів виробництва з їх наступним постачанням у господарства своїх членів [5, с.16]

Європейський досвід свідчить, що збутові кооперативи в чистому вигляді зустрічаються рідко. У переважній більшості кооперативних об'єднань аграрної сфери продукція, отримана від товаровиробників, піддається певній обробці, пакуванню тощо. Це характерно для кооперативів молочної і м'ясної спеціалізації, власників лісу, кооперативів, що здійснюють вирощування сільськогосподарських культур, розведення птахів тощо. Вони мають значну частку на ринку сільськогосподарської продукції, зокрема в Данії – 90 % ринку товарного молока, масла, сиру, у тому числі на експорт, у країнах Скандинавії і Фінляндії – 80 % ринку м'ясо-молочної продукції. У Нідерландах понад половину обсягу реалізованої продукції припадає на переробно-збутові кооперативи, для окремих товарних груп їх частка складає: майже 100 % для овочів, 95 % – фруктів, 90 % – вонни і вершкового масла, 85 % – сиру, 80 % – товарного молока і молочного порошку, 65 % – цукру, 60 % – згущеного молока. У Франції і ФРН охоплення фермерських господарств кооперативами менше, але вони реалізують на внутрішньому і зовнішньому ринках близько половини продукції аграрного сектору. Французькі кооперативи випускають і збувають на міжнародному ринку до 70 % вина, значною є їхня участь у випуску спирту та оливкової олії [2, с.99; 5, с.17].

Законодавча база багатьох європейських країн передбачає податкове регулювання діяльності сільськогосподарських кооперативних підприємств шляхом застосування спеціальних податкових режимів господарювання, застосування пільгових кредитів і пільгового оподаткування у рамках певних програм [7]. Водночас аналіз світового кооперативного законодавства показує відсутність єдиного підходу до питання оподаткування сільськогосподарських кооперативів.

За рівнем податкового стимулювання системи оподаткування різних країн можна умовно поділити на 3 групи. [6; 9].

До першої групи не застосовуються особливі режими оподаткування, тут кооперативи оподатковуються на загальних засадах. До цієї групи країн можна віднести Ірландію, Австрію, Швецію, Фінляндію. Варто зауважити, що у Швеції, Фінляндії та Ірландії, пільгова система оподаткування є найкращою в Європі. [7; 2, с.100].

До другої групи відносять Німеччину, Данію, Нідерланди, Великобританію, Бельгію. Особливістю їх податкових заходів є пільгове оподаткування доходів членів кооперативів, одержане у вигляді дивідендів, отриманих після розподілу результатів діяльності кооперативу. У Бельгії дивіденди кооперативів оподатковуються у розмірі 40%, якщо вони перевищують установлену законом норму [6].

Третя група є найбільш чисельною і до неї можна віднести Італію, Іспанію, Францію, Грецію, Португалію, Польщу, Швейцарію, а також Канаду та США. В цих країнах діють спеціальні податкові режими сплати кооперативного податку. Зокрема, французькі сільськогосподарські кооперативи звільнені від податків з прибутку. Це обумовлено тим, що [4]:

- фермери-члени кооперативу не повинні платити податок двічі: перший раз в рамках власного господарства і другий раз в рамках колективного об'єднання, оскільки результати кооперативу поновлюються в доходах його членів;

- члени кооперативу не можуть реалізувати ніякої додаткової вартості на власному капіталі, який вони вклали в кооператив.

Кооператив може провадити свою діяльність лише зі своїми членами. Водночас закон надає йому право на операції з третіми особами, які не є членами, в обсязі до 20 % від обороту, але в даному випадку ця діяльність піддається оподаткуванню відповідно до загальної юрисдикції в тому, що стосується податку на прибуток. Непрямі податки, такі як ПДВ, оплачуються кооперативами на загальних з іншими суб'єктами господарювання засадах.

Досить диференційованою є система сплати прибуткового податку для кооперативів в Італії. Якщо на соціальні витрати та винагороду припадає більше 60% усіх витрат кооперативу, вони повністю звільняються від сплати податку на прибуток. Якщо ж на ці виплати припадає від 40 до 60% усіх витрат, то кооперативам надається знижка з податку на прибуток в розмірі 50%. Якщо ж соціальні витрати кооперативу менше 40%, в такому разі прибутковий податок стягується повністю [8]. Також передбачено мінімальний дохід пайовика, що не обкладається податком [3, с. 21].

В Іспанії для сільськогосподарських кооперативів законодавством передбачається знижена ставка податку на прибуток у розмірі 26%, якщо розмір дивідендів менше 15%, вони звільняються від оподаткування. Для обслуговуючих кооперативів передбачається звільнення від податку на майно [7].

Кооперативи Греції оподатковуються на рівні комерційних структур за ставкою 35%, але їм надаються пільги при купівлі нерухомості та заснуванні підприємств, також не оподатковуються будь-які інвестиції і членські внески до кооперативів [1,с.70]

Система оподаткування сільськогосподарських кооперативів у Польщі передбачає звільнення сільськогосподарських кооперативів від прибуткового податку для юридичних осіб та податку на нерухомість. Також в Польщі встановлено список груп товарів, виробництво яких підпадає під отримання кооперативами фінансової допомоги від держави.

В Польщі кооперативами часто вважаються вертикально організовані добровільні ринкові об'єднання фермерів, головною метою діяльності яких є спільна реалізація продукції. Така співпраця не передбачає змін у правах власності, лише прибуток від спільної діяльності є колективною власністю, і дозволяє реалізувати продукцію, не користуючись послугами посередницького сектора. Такі об'єднання можуть реєструватися як економічні чи соціальні підприємства або утворюватися неформально [4, с. 66]. Законодавством Польщі для них передбачено такі форми державної підтримки, як: одержання інвестиційного кредиту на пільгових умовах; забезпечення (гарантування) кредиту Агентством з реструктуризації та модернізації сільського господарства; звільнення від оподаткування робіт з модернізації засобів, які знаходяться у володінні групи понад 5 років, з моменту їх реструктуризації в органах місцевої влади; надання субсидій (допомоги) обсягом понад 5 % від вартості річного обороту в перший та другий роки, а потім 4, 3 та 2 % у наступні роки для груп з річним оборотом нижче 1000000 євро, та 2,5, 2, 1,5 та 1 % від річного обороту для груп з оборотом більшим 1000000 євро. При цьому розмір субсидій на одну групу не може бути більшим, ніж 100000 євро у перший та другий роки, 80000 євро у третій рік, 60000 євро в четвертий рік, та 50000 у п'ятий рік. Спочатку субсидії можна було витратити лише на адміністративні цілі, але пізніше ця норма було виключено із законодавства.

Висновки. Отже, в умовах ринкової орієнтації національної економіки, глобалізації і міжнародної інтеграції посилення взаємодії кооперації і держави набуває особливої актуальності. Як свідчить європейський досвід, велика кількість передових країн з розвинутою економікою на законодавчому рівні визнали високу роль кооперативів у формуванні ефективної системи господарювання і демократичного устрою. Крім того, поглиблення ринкових відносин, реалізація курсу стабілізації і економічного зростання в Україні вимагають підтримки сільськогосподарських кооперативів державою з використанням досвіду кооперативних підприємств зарубіжних країн.

Проведений аналіз показав, що найбільш сприятливий розвиток кооперативної діяльності спостерігається в тих країнах, де сільськогосподарські кооперативи звільнені від обкладення багатьма видами податків, як некомерційні організації. Тому, враховуючи світовий досвід, державна підтримка сільськогосподарської кооперації повинна включати: правове забезпечення розвитку кооперативного сектора; надання кооперативам статусу неприбуткових підприємств; диференціацію податків та оптимізація ціноутворення; полегшення доступності до кредитів; реструктуризацію заборгованості, відшкодування витрат, пов'язаних із виконанням кооперативами соціальних, економічних функцій, які належать державі; забезпечення правового захисту майна кооперативів, а також гарантій не втручання в їх господарську і соціальну діяльність. Крім того, питання розвитку кооперації обов'язково має включатися в загальнонаціональні програми, комплексні плани, стратегії соціально-економічного розвитку України, галузей, регіонів.

Література.

1. Білий М. М. Неприбутковий статус кооперативу в системі формування та використання його фінансових ресурсів / М. М. Білий // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2009. – Вип. V, Т. 1. – С. 68–75.
2. Гордієнко М. С. Зарубіжний досвід підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в контексті регіонального економічного розвитку / М. С. Гордієнко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2013. – Вип. 3. – С. 97–105.
3. Григор'єва С. В. Споживча кооперація країн світу: зарубіжний досвід і проблеми його впровадження в Україні / С. В. Григор'єва // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2010. – №3(42). – С. 18–22.
4. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [Електронний ресурс]. – К.: Міністерство аграрної політики та продовольства України; Канадське агентство з міжнародного розвитку (CIDA), 2011. – 91 с. – Режим доступу: <http://policy-analysis.org/wp-content/uploads/2014/09/011-MAPFU-Coops-Report-Best-Pract-UKR.pdf>
5. Манжура О. В. Аграрна кооперація: досвід Європейського союзу для України / А.В. Манжура // Управління розвитком. – №1(179). – 2015. – С. 15–20.
6. Матеріали досліджень комітету з питань сільськогосподарської кооперації в країнах ЄС. – Брюссель, 1995. – С. 20.
7. Медінська Т. В. Податкове стимулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів зарубіжних країн: досвід для України [Електронний ресурс] / Т. В. Медінська // Вісник Львівської комерційної академії. – 2013. – Вип. 40. – С. 98–104. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2013_40_13.
8. Світовий досвід оподаткування: Італія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/italy/>
9. Цимбал В. О. З досвіду кооперативних законодавств країн з розвинутою ринковою економікою [Електронний ресурс] / В. О. Цимбал // Інноваційна економіка. – 2010. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/portal/Soc.../282.pdf>.

References.

1. Bilyi, M. M. (2009), “Nonprofit cooperative status in the system of formation and use of its financial resources”, *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 5, pp. 68–75.
2. Hordienko, M.S. (2013.) “Foreign experience in support of the development of agricultural service cooperation in the context of regional economic development”, *Visnyk aharnoi nauky Prychornomorja*, vol. 3, pp. 97–105.
3. Hryhorieva, S. V. (2010), “Consumer cooperatives countries in the world: foreign experience and problems of its implementation in Ukraine”, *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy*, vol. 3 (42), pp. 18–22.
4. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine; Canadian International Development Agency (CIDA) (2011), “Experience in Canada and the EU in the field to support the development of agricultural service cooperatives policy”, available at: <http://policy-analysis.org/wp-content/uploads/2014/09/011-MAPFU-Coops-Report-Best-Pract-UKR.pdf> (Accessed 21 Oct 2016).
5. Manzhura, O.V. (2015), “Agrarian cooperation: experience of the European Union for Ukraine”, *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 1(179), pp. 15–20.
6. “The research committee for agricultural cooperation in the EU” (1995), Brussels.
7. Medynska, T. V. (2013), “Tax incentives for agricultural cooperatives abroad: experience for Ukraine”, *Visnyk Lvivskoi komertsii noi akademii*, [Online], vol. 40, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2013_40_13 (Accessed 21 Oct 2016).
8. The official site of State Fiscal Service of Ukraine, “World experience Taxation: Italy”, available at: <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/italy/> (Accessed 21 Oct 2016).
9. Tsymbal, V. O. (2010), “The experience of cooperative legislations of countries with developed market economies”, *Innovatsiina ekonomika*, [Online], available at: <http://nbuv.gov.ua/portal/Soc.../282.pdf> (Accessed 21 Oct 2016).

Стаття надійшла до редакції 28.10.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"